

УДК 378.141:371

Тамара Скиба, вчитель вищої категорії Загальноосвітньої школи I – II ступеня
с. В. Ведмежка, Маневецький район, Волинська область

ХРИСТІЯНСЬКІ МОТИВИ У СВІТОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ: СТАН І ПРОБЛЕМИ

У статті аналізуються основні принципи духовної освіти в Україні. Подані особливості духовної освіти та освітньої духовної системи, які зумовлюються, місцем, яке займає освіта в сучасному суспільному розвитку, а саме тим, що освіта перетворюється в одну з найбільших й важливіших сфер людської діяльності, яка тісно пов'язана з іншими сферами людської діяльності. Доведено, що духовна освіта визначається тим станом, в якому в останні десятиліття знаходилась система вищої духовної освіти.

Ключові слова: духовна освіта, моральне богослов'я, Українська Православна Церква, Українська Греко-Католицька Церква.

Літ. 12.

Тамара Скиба, учитель высшей категории Общеобразовательной школы I – II степени
с. В. Ведмежка, Маневичский район, Волынская область

ХРИСТИАНСКИЕ МОТИВЫ В МИРОВОЙ ЛИТЕРАТУРЕ: СОСТОЯНИЕ И ПРОБЛЕМЫ

В статье анализируются основные принципы духовного образования в Украине. Представленные особенности духовного образования и образовательной духовной системы, обусловлены, местом, которое занимает образование в современном общественном развитии, а именно тем, что образование превращается в одну из крупнейших и важных сфер человеческой деятельности, которая тесно связана с другими сферами человеческой деятельности. Доказано, что духовное образование определяется тем состоянием, в котором в последние десятилетия находилась система высшего духовного образования.

Ключевые слова: духовное образование, нравственное богословие, Украинская Православная Церковь, Украинская Греко-Католическая Церковь.

Tamara Skyba, Teacher of the higher category of Secondary School of the I – II degrees,
V. Vedmezha, Manevitskiy district, Volyn region

THE CHRISTIAN MOTIVES IN THE WORLD LITERATURE: THE STATE AND PROBLEMS

The article analyzes the basic principles of spiritual education in Ukraine. The peculiarities of the spiritual education and the educational system of the spiritual system, which are conditioned, are given by the place occupied by education in contemporary social development, namely, that education becomes one of the largest and most important spheres of human activity, which is closely connected with other spheres of human activity. It is proved that the spiritual education is determined by the state in which the system of higher spiritual education was in the last decades. It is proved that the relations between the state and the church in this situation have acquired fundamentally new qualities, which, unlike the past, are characterized by stable partnership, mutual respect and cooperation for the benefit of Ukraine and its people. The formation and development of a sovereign Ukraine is accompanied by significant changes in the sphere of social relations, including such specific, as state-church. This is due, on the one hand, to the global processes of democratization taking place in the young state, the change and definition of new strategic and tactical tasks, the revision of priorities on the way to their realization, significant transformations in the economic, political, the socio-cultural sphere and radical ideological reorientations, on the other hand – by the rapid development of the religious-church environment, a true spiritual and religious renaissance.

The relations between the state and the church in this situation have acquired fundamentally new qualities, which, unlike the past, are characterized by stable partnership, mutual respect and cooperation for the benefit of Ukraine and its people.

Keywords: the spiritual education, moral theology, Ukrainian Orthodox Church, Ukrainian Greek Catholic Church.

Постановка проблеми. Становлення та розвиток суверенної України супроводжується суттєвими змінами в царині суспільних відносин, у тому числі таких специфічних, як державно-церковні. Це

зумовлено, з одного боку, глобальними процесами демократизації, що відбуваються в молодій державі, зміною й визначенням нових стратегічних і тактичних завдань, переглядом пріоритетів на шляху до їх реалізації, суттєвими

трансформаціями в економічній, політичній, соціально-культурній сфері та кардинальними світоглядними переорієнтаціями, з другого же боку – бурхливим розвитком релігійно-церковного середовища, справжнім духовно-релігійним ренесансом.

Відносини між державою і церквою в цій ситуації набули принципово нових якостей, які, на відміну від минулого, характеризуються стабільним партнерством, взаємоповагою і співпрацею на благо України та її народу. Такі відносини закріплено Конституцією України, Законом України “Про свободу совісті та релігійні організації”, іншими законодавчими актами. Все це забезпечило нормальний цивілізований розвиток релігійно-церковного життя. Зміни, які тут відбулися за такий короткий строк, не знають аналогів. Без перебільшення можна констатувати, що стан державно-церковних відносин у сучасній Україні є дзеркалом великих демократичних перетворень, які сталися в молодій державі. Цілком зрозуміло, що нове за своїми масштабами та якісними характеристиками релігійне середовище продукує й нові проблеми (скажемо так – проблеми росту й розвитку). Серед них і та, що пов’язана з майбуттям духовної освіти, пошуками шляхів її зближення зі світською (державною).

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемою християнських мотивів у світовій літературі в Україні займалось чимало вчених (Л. Даниленко, Л. Карамушка, В. Крижков, О. Мармаза, Є. Хриков та інші), проте залишається відкритим питання стану духовної освіти.

Мета статті – проаналізувати стан християнських мотивів у світовій літературі.

Виклад основного матеріалу. Уся історія людства – це історія діяльності людини, історія не скінчення спроб збагнути сутність навколишнього світу та змінити його на краще. Практична діяльність спрямована на перетворення існуючих у реальності об’єктів природи і суспільства. Духовна діяльність зорієнтована на зміну свідомості людини. Результатом духовної діяльності людства є наука, мистецтво і релігія [1].

Уявити історію й культуру людства неможливо без визначних пам’яток минулого – священних книг народів світу. Зібрання творів релігійної літератури пов’язані з релігійними віруваннями, ці книги відтворюють узагальнений життєвий та духовний досвід багатьох поколінь різних народів. У ті давні часи, коли склалися священні книги, вони увібрали найважливіші знання, які накопичило людство: уявлення про світ, його

походження та будову, моральні закони, історію, філософію. Священні книги віддзеркалюють і тривалий шлях людства у пошуках смерті, любові і страждань.

Упродовж тисячоліть священні книги зберігають свою актуальність, спонукають до активної діяльності. Ідеї, сюжети, образи священних книг надихали митців на творчість [2].

Урок літератури – це єдиний предмет у шкільному курсі, який з легкістю синтезує різні види мистецтва (музику і живопис, скульптуру і архітектуру, кіно і театр), а також з легкістю повертається до свого першоджерела – тексту. А таким відправним текстом у нас є Біблія – книга книг, яка завжди надихає діячів мистецтва і ніколи не залишає байдужими тих, хто розгорнув її.

У Священному Письмі знаходили усе людське життя. Релігія створила мистецтво та літературу, все, що було великого Біблія – книга всесвітня.

Історія створення священних книг складна і неоднозначна, адже писали її різні люди, протягом тривалого часу. Кожна з них містить інформацію, якій сьогодні важко дати єдине потрактування. Проте для людства священні тексти цінні тим як літопис пращурів, а отже, – потужне джерело сучасної культури. Так досліджуючи давню міфотворчість, ми звертаємося до священних книг, створених людьми. Кожна із священних книг в образній алегоричній формі оповідає про виникнення Землі, описує найдавніший період її існування. Виникнення священних книг у давніх народів є спробою осмислити взаємодію людини з природою, пояснити закономірності певних явищ, осягнути такі поняття як істина і справедливість, вірність і відданість, праведність і доброта, щирість і святість слова, саме тому вони є нині на часі. Надзвичайно актуальним для сучасного світу є біблійний заклик до миру і милосердя [3].

Ідея та образи священних книг вилилися в тканину фольклору народів світу, лягли в основу крилатих висловів і прислів’їв та приказок.

І нині в повсякденному мовленні побутують біблійні рядки (“Хто не працює, той не їсть”, “Не судіть, не судимі будете”, “Час жити і час помирати”, “Не хлібом єдиним”, “Кесарю – кесарево”) [4].

Священні книги мають неминущу літературну цінність. У них зібрані мудрі проповіді-повчання пророцтва, міфи, молитви, народні пісні, притчі, легенди, різних народів та епох. До сьогодні теми і персонажі священних книг надихають митців і повертаються до нас у літературних творах різноманітних жанрів, зокрема в таких творах Д. Аліг’єрі “Божественна комедія”, В. Гете

“Фауст”, В. Гюго “Собор Паризької Богоматері”, Ф. Достоевський “Злочин і кара”, О. Генрі “Останній листок”, М. Булгаков “Майстер і Маргарита”, М. Гоголь “Ніч перед Різдвом”. В цих творах показано мудрість і міць слова, добро і зло, боротьба і покірність, сенс життя і доля, а найголовніше – любов [5].

Чи не найкраще про любов, як вищий стан душі сказав апостол Павло: “Коли я говорю мовами людськими і ангельськими, та любові не маю, – то став я як мідь дзвінка або бубон гудучий. І коли маю дар пророкувати і знаю всі таємниці й усе знання, і коли маю всю віру, щоб навіть гори переставляти, та любові не маю, то я ніщо” [6].

Чимало знаних творів світової літератури спонукають читача замислитися над таким питанням: хто винен у стражданнях людини? Часто “швиденько” знаходиться відповідь: винні соціальні обставини, той чи інший лад. Так як правило, вчили в школі, так дуже просто і легко все пояснити, бо вина взагалі знімається з конкретної людини, та й людям притаманне прагнення шукати ворога десь, інстинктивно, а часом і свідомо відводити вину від себе. Показовим є аналіз дуже добре відомого оповідання О. Купріна “Гранатовий браслет”. Будь-який шкільний підручник пише, що почуття Желткова це символ високої, чистої жертвовної любові. Насправді – егоїстичний невгамовний шал психічно не зовсім здорової людини (щоб дійти такого висновку, не треба нічого вигадувати: текст твору не просто свідчить про це, а посправжньому кричить!). Природно постає питання: чим зумовлено трагічний фінал такої любові (Желтков застрелився)? Відповідь не складна: порушено одну з найважливіших заповідей (“Не сотвори собі кумира”). І нема чого розчулено цитувати останній лист Желткова до княгині, в якому є абсолютно неприпустимий з точки зору віруючої людини, і з позиції здорового глузду звернення до Віри “Нехай святиться ім’я твоє” (навіть далекі від віри люди знають, звідки ці слова, і про Кого йдеться) [7].

Практично аналогічною є ситуація у приголомшливому шедевр англійської літератури XIX століття роман Е. Бронте “Грозний перевал”.

Здавна ведеться: і в радощах і в горі віруюча людина звертається до Бога з молитвою. Молитовний стан – це особливе таїнство, адже молитва – це бесіда, розмова з Творцем. Особливо щирим, проникливим цей стан буває в дитинстві, коли ще не замулені душа і совість, коли чистим є помисли, високими устремління. Приклад такого одухотворення й одночасного очищення –

молитовний порив Юри Живаго з роману Б. Пастернака “Доктор Живаго”: “Ангел Божий, хранителю мій святий – молився Юра, – спрямуй розум мій на істинний шлях і скажи матусі, що мені тут добре, щоб вона не хвилювалася. Якщо є загробне життя, Господи, посели матусю в рай, де лики святих і праведних сяють мов світила. Матуся була така хороша, не може бути, щоб вона була грішниця, помилуй її, Господи, зроби щоб вона не мучилась”. Роман Б. Пастернака дає чимало можливостей блискуче ілюструвати все те, що стосується ідеї свободи, особистості та ідеї життя як жертви. Святе письмо говорить про те, що людина покликана до Свободи. Про це зокрема йдеться в посланні до Галатів апостола Павла, але там підкреслюється, що мається на увазі не свобода від морального закону, а свобода в Господі, “де дух Господній – там воля” (кор.3,17) [8].

Щодо ідеї життя як жертви, вона є особливо близькою Пастернаку та його улюбленому героєві Юрі Живаго, який готовий принести у жертву себе (спокутувати чи свої, чи чужі гріхи – власним життям).

Уведення християнських образів в художніх творах виявляються цікавими і плодотворними як на рівні органічності використання релігійних мотивів, що безпосередньо виражають авторську ідею, так і на рівні художньо-публіцистичної майстерності [9].

Зв’язок літератури з християнством може розглядатись двопланово: як художнє осмислення біблійних сюжетів та образів, символів (найбільш авторитетних в часі та історії людства доказів), і як використання моральних принципів і приписів, закладених, сформульованих у Святому Писанні. Отже, Бог, Христос, християнство, душа як сфера Божої присутності – стали літературними темами. Ідеї страждання, каяття і покути, спасіння і воскресіння є характерними ідеями християнського менталітету людини, а отже й предметом глибокої уваги і прискіпливого художнього осмислення літератури.

Література образними засобами, художнім словом переконують: віра в Бога, у царство небесне є важливою у житті людини на землі, тобто віра не відволікає від дійсності (від землі) а навпаки дає сили жити на землі. Дуже часто завдяки саме християнським орієнтирам герої літератури і усвідомлюють цілісність земного буття, оскільки християнська віра дає глибинний, творчий погляд на життя [10].

Звернення до найкращих зразків світової літератури дає всі підстави стверджувати: християнські засади упродовж століть були й

залишаються фундаментом, основою цивілізації, культури й літератури зокрема. Особливий інтерес викликає пошук літературою форм активної, свідомої, вільної причетності персонажів до християнських уявлень про людину та її покликання. Зв'язок тут двосторонній і міцний: культура у своїх найвищих проявах тісно пов'язана з вірою; духовність культури, на думку багатьох відомих богословів, перебуває в безпосередній залежності від ступеня її релігійності [11; 12].

Сьогодні в усьому світі поряд із духовним відродженням іде протилежний процес – процес духовної деградації, обездуховлення культури, витіснення її всілякого роду підробками й сурогатами, що лише імітують духовність. Засоби ж масової інформації далеко не завжди виявляються на висоті: ми є свідками нав'язування читачам, слухачам, глядачам численних стереотипів анти дій і антигероїв, котрі відкидають традиційні моральні принципи, принципи релігійні, особливо християнські. Тому часто натовп, що вимагає хліба та видовищ, одержує цінності хибні та вигадані. А яка ж користь людині, якщо вона здобуде увесь світ, але загубить душу?

Висновки. Віра в особисте безсмертя і необхідність обов'язкової відповідальності перед совістю, гласом Божим у душі людини, – ось моральна основа християнства. Вона утверджується світовою літературою у її найкращих творіннях. Християнство справило значний вплив на світову літературу (це відбувається об'єктивно, незалежно від того, як художник ревно сповідує Бога, чи навіть відштовхується від нього). Світова література в пошуках віри, ціннісних критеріїв та орієнтирів людського існування і прямо, й опосередковано звертається до християнства. Християнські мотиви у літературному творі – це не просто тло; їхнє філософське й етичне функціонування повинно визначати головне – духовний рух героїв, формування істинної духовності.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Вказівки по підготовці вихователів для семінарів.* Львівська богословська академія. – Львів: Свічадо, 1999.
2. *Декларація про християнське виховання. Документи Другого Ватиканського Собору: конституції, декрети, декларація.* – Львів: Свічадо, 1996.
3. *Колегія Патріарха Мстислава. Про кваліфікацію бакалавра богослов'я в системі духовної освіти УАПЦ. 1 із 4* <http://www.apc.org.ua> 20.08.2001 р.
4. *Концепція богословської освіти в Україні //*

Львівська богословська академія. – Львів: Свічадо, 1998.

5. *Крижановский Р. Духовно-светское образование // Бизнес-информ.* – 1998. – № 10.

6. *Любащенко В. Феномен українського лютеранства // Людина і світ.* – 2001. – № 7.

7. *Патриарх Алексий. Духовное образование и воспитание // Интернет-журнал Сретенского монастыря.* – с.1. <http://www.pravoslavie.ru/yurnal/cdeas/duhovnobras/htm>.

8. *Релігійні організації в Україні станом на 1 січня 2004 року // Людина і світ.* – 2004. – № 1.

9. *Річний акт у Київській духовній академії і семінарії.* – 1999. – № 10.

10. *Складаний І. Інтерв'ю з ректором Київської духовної академії і семінарії владикою Дмитрієм (Рудиком) // Освіта України // Інформаційний бюлетень УПЦ-КП.* – 2000. – № 11.

11. *Советские директоры духовных учебных заведений РПЦ // Журнал Московской Патриархии.* – 2002. – № 5.

12. *Статут УАПЦ. Церковне навчання. Діяння Помісного Собору УАПЦ 14-15 вересня 2000 р.* – Київ, 2000.

REFERENCES

1. *Vkazivky po pidhotovtsi vykhovateliv dlia seminariv* (1999). [Guidelines for the training of tutors for seminars]. Lviv Theological Academy. Lviv: Svichado. [in Ukrainian].
2. *Deklaratsiia pro khrystyianske vykhovannia* (1996). [Declaration on Christian upbringing]. The documents of the Second Vatican Council: constitutions, decrees, declarations. Lviv: Svichado. [in Ukrainian].
3. *Kolehiia Patriarkha Mstyslava. Pro kvalifikatsiiu bakalavra bohoslovia v systemi dukhovnoi osvity UAPT. 1 iz 4* [College of Patriarch Mstislav. About the qualification of the bachelor of theology in the system of spiritual education of the UAOC]. Available at <http://www.apc.org.ua> (Accessed 20.08.2001). [in Ukrainian].
4. *Kontseptsiiia bohoslovskoi osvity v Ukraini* (1998). [The Concept of Theological Education in Ukraine]. Lviv Theological Academy. Lviv: Svichado. [in Ukrainian].
5. Kryzhanovskyi, R. (1998). *Dukhovno-svetskoie obrazovanye* [The Concept of Theological Education in Ukraine]. Lviv Theological Academy. *Byznes-ynform*, no.10. [in Russian].
6. Liubashchenko, V. (2001). *Fenomen ukrainskoho liuteranstva* [The phenomenon of Ukrainian Lutheranism]. *Human and world*, no.7. [in Ukrainian].
7. Patriarkh Aleksiy. *Dukhovnoie obrazovanie i vospitanie* [Spiritual education and upbringing]. The Internet magazine of Sretenskiy monastery, p.1. Available at <http://www.pravoslavie.ru/yurnal/cdeas/duhovnobras/htm>. [in Russian].
8. *Relihiini orhanizatsii v Ukraini stanom na 1 sichnia 2004 roku* [Religious organizations in Ukraine as of January 1, 2004]. *Human and world*, no.1. [in Ukrainian].

НАРОДНА МЕДИЦИНА І ЛІКУВАЛЬНА МАГІЯ КАРПАТ У СТРУКТУРІ НАРОДОЗНАВЧИХ ЗНАТЬ УКРАЇНЦІВ

9. *Richnyi akt u Kyivskii dukhovnii akademii i seminarii* (1999). [Annual Act in Kyiv Theological Academy and Seminary]. No. 10. [in Ukrainian].

10. Skladanyi, I. (2000). *Interviu z rektorom Kyivskoi dukhovnoi akademii i seminarii vladykoiu Dmytriem (Rudykom)* [Interview with the rector of the Kyiv Theological Academy and the Seminary, Bishop Dmitry (Rudik)]. Education of Ukraine. Newsletter, no.11. [in Ukrainian].

11. *Soveshchaniye direktorov dukhovnykh uchebnykh zavedeniy RPTs* (2002). [Meeting of the Directors of the Spiritual Educational Institutions]. The magazine of Moscow Patriarchate, no.5. [in Russian].

12. *Statut UAPTs. Tserkovne navchannia. Diiannia Pomisnoho Soboru UAPTs 14-15 veresnia 2000 r.* [The Statute of the UAOC. Church teaching. Acts of the Local Assembly of the UAOC on September 14-15, 2000]. Kyiv, 2000. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 31.10.2017

УДК 615.89(477.54/.62)

Іван Білавич, викладач І клініки анестезіології і інтенсивної терапії,
Варшавського медичного університету, м. Варшава (Польща)

НАРОДНА МЕДИЦИНА І ЛІКУВАЛЬНА МАГІЯ КАРПАТ У СТРУКТУРІ НАРОДОЗНАВЧИХ ЗНАТЬ УКРАЇНЦІВ

У статті проаналізовано здобутки вітчизняних учених у ділянці дослідження української народної медицини, зокрема лікувальної магії Карпат. Стисло характеризувано основні праці в галузі української медицини та методів її лікування. Народження й виховання здорових дітей у сільському побуті Карпат завжди було важливою функцією кожної сім'ї, виконуючи її, горяни керувались народними медичними знаннями і повір'ями. Однією з головних рис догляду за дітьми був захист здоров'я дитини.

Ключові слова: народна медицина, народна гігієна, здоровий спосіб життя, лікування.

Літ. 10.

Іван Білавич, преподаватель І клиники анестезиологии и интенсивной терапии
Варшавского медицинского университета, г. Варшава (Польша)

НАРОДНАЯ МЕДИЦИНА И ЛЕЧЕБНАЯ МАГИЯ КАРПАТ В СТРУКТУРЕ НАРОДОВЕДЧЕСКИХ ЗНАНИЙ УКРАИНЦЕВ

В статье проанализированы достижения отечественных ученых в области исследования украинской народной медицины, в частности лечебной магии Карпат. Охарактеризовано основные труды в области украинской медицины. Рождения и воспитание здоровых детей в сельском быту Карпат всегда было важной функцией каждой семьи, выполняя ее, жители гор руководствовались народными медицинскими знаниями и поверьями. Одной из главных черт народного ухода за детьми была защита здоровья.

Ключевые слова: народная медицина, народная гигиена, здоровый образ жизни, лечение.

Ivan Bilavych, Lecturer of the I Clinics of Anesthesiology and Intensive Care,
Warsaw Medical University, Warsaw (Poland)

THE PEOPLE'S MEDICINE AND MAGICAL TREATMENT OF CARPATHIANS IN THE STRUCTURE OF ETHNOLOGICAL KNOWLEDGE OF UKRAINIANS

The article analyzes the achievements of local scientists in the field of study of Ukrainian folk medicine. It is an object of attention not only of physicians, but also of anthropologists and historians. We give a brief description of the major works in the field of Ukrainian medicine and methods of treatment. The birth and education of child have been an important family function since the ancient time.

This article contains the important and interesting information on traditional medicine, which stands as one of the most important aspects of alternative medicine, more used in everyday life of modern society, difference from conventional medicine, which not everyone knows and does not always know how to use.

The mountain residents performed this function using folk hygienic knowledge. The folk hygienic rites connected with the birth and education of children includes folk traditions, folk experience and folk empirical knowledge. All these led to different protective and prophylactic actions. The traditions influence the child's life since the very birth traditions influenced all actions connected with the child's early life-dressing, bathing, educating etc.

One of main features of folk child care was the protection of child's health.

Keywords: folk medicine, folk hygienic, a healthy lifestyle, a treatment.